

Resultaten verantwoordingsonderzoek 2018

Staten-Generaal (IIA)

Rapport bij het jaarverslag

2019

Resultaten verantwoordingsonderzoek 2018 Staten-Generaal (IIA)

Rapport bij het jaarverslag

Vooraf

De Algemene Rekenkamer doet ieder jaar onderzoek naar de verantwoording die ministers in hun jaarverslagen afleggen over hun bestedingen, hun bedrijfsvoering en hun beleid.

Onze centrale vragen in dit jaarlijkse ‘verantwoordingsonderzoek’ zijn:

- Is het geld in het afgelopen jaar besteed volgens de regels?
- Waren de zaken op het departement goed geregeld?
- Heeft het gevoerde beleid de gewenste resultaten opgeleverd?

Op basis van deze vragen beschrijven wij per begrotingshoofdstuk of de verantwoordelijke ministers hun zaken op orde hebben. Vanuit onze wettelijke taak geven wij daarbij ook oordelen over de financiële informatie en de totstandkoming van de beleids- en bedrijfsvoeringsinformatie in de jaarverslagen van de ministers en over de kwaliteit van de bedrijfsvoering zelf. Met een verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer kunnen de Staten-Generaal per begrotingshoofdstuk decharge verlenen aan de minister.

Dit rapport heeft betrekking op het *Jaarverslag 2018* van begrotingshoofdstuk IIA over de Staten-Generaal. Dit begrotingshoofdstuk valt onder de verantwoordelijkheid van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Onze overige publicaties in het kader van het verantwoordingsonderzoek 2018 vindt u op www.rekenkamer.nl/verantwoordingsonderzoek2018.

Hier vindt u ook ons rapport *Staat van de Rijksverantwoording 2018*. Hierin nemen wij de goedkeuring van de Rijksrekening op. Ook bevat deze publicatie een overkoepelende uiteenzetting over het Verantwoordingsonderzoek 2018.

Inhoud

1	Onze conclusies	5
2	Feiten en cijfers	7
3	Financiële informatie	9
3.1	Oordeel over de financiële verantwoordingsinformatie	9
4	Bedrijfsvoering	11
4.1	Ontwikkelingen in de bedrijfsvoering	11
4.2	Oordeel over de bedrijfsvoering	12
4.3	Onvolkomenheid	12
4.4	Oordeel over de totstandkoming bedrijfsvoeringsinformatie	13
5	Beleidsresultaten	14
5.1	Oordeel over de totstandkoming beleidsinformatie	14
6	Reactie minister en nawoord Algemene Rekenkamer	15
6.1	Reactie minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	15
6.2	Nawoord Algemene Rekenkamer	16
	Bijlage 1 – Overzicht fouten en onzekerheden Staten-Generaal 2018	17
	Bijlage 2 – Over het verantwoordingsonderzoek	18

1 Onze conclusies

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) is verantwoordelijk voor het beheer van de begroting van de Staten-Generaal. De beide Hoge Colleges van Staat voeren zelf het beheer over hun begroting of hun begrotingsdeel.

De financiële informatie in het *Jaarverslag 2018* van de Staten-Generaal voldoet op totaal-niveau aan de daaraan te stellen eisen. Daarnaast hebben wij ook geen fouten gevonden die de tolerantiegrens op artikelniveau overschrijden.

Beveiliging informatie

De Staten-Generaal streven ernaar om voor informatiebeveiliging te voldoen aan de normen uit de Baseline Informatiebeveiliging Rijksdienst (BIR:2012). De Tweede Kamer heeft in 2018 de informatiebeveiliging verder verbeterd en heeft over 2018 een in-controlverklaring afgegeven, waarin de Tweede Kamer aangeeft welke punten nog verbeterd moeten worden.

De beveiliging en het beheer van het financiële systeem van de Tweede Kamer zijn in 2018 verbeterd maar nog niet helemaal op orde. De Tweede Kamer beschikte in 2018 nog niet over een assurancerapportage waarin zekerheid wordt gegeven over de beveiliging van het financiële systeem. Evenals over 2016 en 2017 merken wij de beveiliging en het beheer van het financiële systeem daarom aan als een onvolkomenheid.

De Eerste Kamer maakte voor de kantoorautomatisering gebruik van de ICT-infrastructuur van de Tweede Kamer. In 2018 heeft de Eerste Kamer een eigen inrichting voor de kantoorautomatisering gerealiseerd. Hiervoor heeft de Eerste Kamer aanvullende beveiligingsmaatregelen getroffen.

Verder in het rapport

In de volgende hoofdstukken werken we de conclusies verder uit:

- Hoofdstuk 2, 'Feiten en cijfers': hierin geven we een korte beschrijving van het begrotingshoofdstuk IIA Staten-Generaal waarover wij ons oordeel geven.
- Hoofdstuk 3, 'Financiële informatie': hierin geven wij ons oordeel over de financiële informatie in het *Jaarverslag 2018* van de Staten-Generaal. Wij hebben vastgesteld dat de financiële verantwoordingsinformatie op totaalniveau rechtmatig, betrouwbaar en ordelijk is. Op artikelniveau is ons oordeel dat de financiële verantwoordingsinformatie rechtmatig, betrouwbaar en ordelijk is en voldoet aan de regels voor het inrichten van de jaarverslagen.
- Hoofdstuk 4, 'Bedrijfsvoering': hierin geven wij ons oordeel over de bedrijfsvoering van de Staten-Generaal. In 2018 is er één onvolkomenheid geconstateerd. In dit hoofdstuk staan ook belangrijke risico's en aandachtspunten over de bedrijfsvoering.
- Hoofdstuk 5, 'Beleidsresultaten': hierin geven wij ons oordeel over de totstandkoming van de informatie die in het *Jaarverslag 2018* van de Staten-Generaal is opgenomen over het gevoerde beleid.
- Hoofdstuk 6, 'Reactie minister en nawoord Algemene Rekenkamer': hierin geven wij de reactie weer die wij op 24 april 2019 ontvingen van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

2 Feiten en cijfers

De Staten-Generaal bestaan uit de Eerste Kamer en de Tweede Kamer. Zij vertegenwoordigen het gehele Nederlandse volk. Het Kabinet stuurt voorstellen van begrotingswetten aan de Staten-Generaal. De Tweede en Eerste Kamer kunnen de begrotingsvoorstellen goedkeuren of verwerpen. De Tweede Kamer heeft daarbij het recht om voorstellen te wijzigen (het recht van amendement). Na goedkeuring door de Eerste Kamer zijn de begrotingsvoorstellen vastgesteld.

Ofschoon de minister van BZK op grond van artikel 4.4 van de Comptabiliteitswet 2016 verantwoordelijk is voor het beheer van de begroting van de Staten-Generaal als geheel, voeren de beide Kamers zelf het beheer over hun begrotingsdeel. Over de inhoud van dat beheer bestaan afspraken met de minister, waarin recht wordt gedaan aan hun staatsrechtelijke positie.

De uitgaven van de Staten-Generaal beslaan 0,07% van de totale rijksuitgaven over 2018. De Staten-Generaal hebben in 2018 uitgaven gedaan voor € 153,9 miljoen. Daarnaast zijn verplichtingen aangegaan voor € 154,8 miljoen. De ontvangsten bedroegen € 4,0 miljoen.

Tabel 1 Staten-Generaal (IIA) in cijfers in miljoenen €

	2016	2017	2018
Verplichtingen	141,0	154,4	154,8
Uitgaven	143,4	150,8	153,9
Ontvangsten	5,2	3,9	4,0

De uitgaven van de Staten-Generaal zijn directe bestedingen (bedragen in miljard €)

Figuur 1 Uitgaven Staten-Generaal in 2018

3 Financiële informatie

In dit hoofdstuk bespreken we de resultaten van ons onderzoek naar de financiële verantwoordingsinformatie in het *Jaarverslag 2018* van de Staten-Generaal.

We geven in § 3.1 een oordeel over:

- de rechtmatigheid, betrouwbaarheid en ordelijkheid van de financiële verantwoordingsinformatie op totaalniveau;
- de rechtmatigheid, betrouwbaarheid en ordelijkheid van de financiële verantwoordingsinformatie op artikelniveau.

Op onze website (www.rekenkamer.nl/verantwoordingsonderzoek2018) vindt u een totaaloverzicht van alle fouten en onzekerheden die wij hebben betrokken in onze oordeelsvorming en aantreffen in:

- Verplichtingen
- Uitgaven/ontvangsten
- Saldibalans
- Afgerekende voorschotten

Fouten en onzekerheden in de verplichtingen staan in een afzonderlijk overzicht in bijlage 1.

3.1 Oordeel over de financiële verantwoordingsinformatie

In deze paragraaf geven wij ons oordeel over de financiële verantwoordingsinformatie in het *Jaarverslag 2018* van de Staten-Generaal.

De financiële verantwoordingsinformatie in het *Jaarverslag 2018* van de Staten-Generaal voldoet op totaalniveau aan de daaraan te stellen eisen. Daarnaast hebben we geen fouten gevonden die de tolerantiegrens op artikelniveau overschrijden.

3.1.1 Oordeel rechtmatigheid, betrouwbaarheid en ordelijkheid financiële verantwoordingsinformatie

Wij hebben de rechtmatigheid, betrouwbaarheid en ordelijkheid van de financiële verantwoordingsinformatie onderzocht.

De financiële verantwoordingsinformatie in het *Jaarverslag 2018* van de Staten-Generaal is op totaalniveau rechtmatig, betrouwbaar en ordelijk en voldoet aan de regels voor het inrichten van de jaarverslagen. Wij geven dit oordeel onder het voorbehoud dat de Staten-Generaal goedkeuring zullen verlenen aan de slotwetmutaties waarin alle geraamde uitgaven, verplichtingen en ontvangsten uit de begroting van de Staten-Generaal in overeenstemming zijn gebracht met de uiteindelijk gerealiseerde bedragen.

Voorbehoud slotwetmutaties – nog door het parlement te autoriseren budgetten

Het bedrag aan verplichtingen dat in het *Jaarverslag 2018* van de Staten-Generaal is opgenomen omvat in totaal € 4,2 miljoen aan overschrijdingen op de begrotingsartikelen 1 en 2. Het bedrag aan uitgaven omvat in totaal € 2,5 miljoen aan overschrijdingen op de begrotingsartikelen 1 en 2. Gaan de Staten-Generaal niet akkoord met de daarmee samenhangende slotwetmutaties, dan moeten wij onze oordelen over de financiële verantwoordingsinformatie mogelijk herzien.

3.1.2 Oordeel rechtmatigheid, betrouwbaarheid en ordelijkheid financiële verantwoordingsinformatie op artikelniveau

Wij hebben ook op artikelniveau de rechtmatigheid, betrouwbaarheid en ordelijkheid van de financiële verantwoordingsinformatie onderzocht.

De financiële verantwoordingsinformatie in het *Jaarverslag 2018* van de Staten-Generaal is op artikelniveau rechtmatig, betrouwbaar en ordelijk en voldoet aan de regels voor het inrichten van de jaarverslagen.

4 Bedrijfsvoering

In dit hoofdstuk bespreken we de resultaten van ons onderzoek naar de bedrijfsvoering van de Staten-Generaal. We beschrijven kort in hoeverre de situatie is veranderd ten opzichte van vorig jaar en we staan stil bij enkele belangrijke ontwikkelingen in de bedrijfsvoering (§ 4.1). Aansluitend geven we een oordeel over de bedrijfsvoering (§ 4.2). In de daaropvolgende paragraaf beschrijven we de onvolkomenheid. We sluiten dit hoofdstuk af met ons oordeel over de totstandkoming van de informatie over de bedrijfsvoering die de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in haar jaarverslag verstrekt (§ 4.4).

4.1 Ontwikkelingen in de bedrijfsvoering

Informatiebeveiliging

De Staten-Generaal (Eerste en Tweede Kamer) streven ernaar om voor informatiebeveiliging te voldoen aan de normen uit de Baseline Informatiebeveiliging Rijksdienst (BIR:2012), die verplicht is voor de departementen. De Tweede Kamer heeft in 2018 de informatiebeveiliging verder verbeterd, zoals op het terrein van de fysieke toegangsbeveiliging. Over 2018 heeft de Tweede Kamer een in-controlverklaring afgegeven, waarin zij aangeeft welke punten nog moeten worden verbeterd. Het afgeven van een in-controlverklaring is van belang, omdat de Tweede Kamer daarmee inzicht geeft in de kwaliteit van de informatiebeveiliging.

De Eerste Kamer maakte voor de kantoorautomatisering gebruik van de ICT-infrastructuur van de Tweede Kamer. In 2018 heeft de Eerste Kamer een eigen inrichting voor de kantoorautomatisering gerealiseerd. Hiervoor heeft de Eerste Kamer aanvullende beveiligingsmaatregelen getroffen. De Eerste Kamer heeft in 2018 een informatiebeveiligingsbeleid opgesteld en een baseline voor informatiebeveiliging (gebaseerd op de BIR) uitgewerkt. Over 2018 heeft de Eerste Kamer geen in-controlverklaring afgegeven. Omdat de Eerste Kamer nu zelfstandig verantwoordelijk wordt voor haar informatiebeveiliging, bevelen wij de Eerste Kamer aan om over 2019 een in-controlverklaring op te stellen.

Renovatie Binnenhof

Vanwege de renovatie van het Binnenhof zal de Eerste Kamer in 2020 tijdelijk verhuizen naar een pand op het Lange Voorhout en de Tweede Kamer zal in 2020 tijdelijk verhuizen naar een pand aan de Bezuidenhoutseweg. De kosten van de verhuizing en de renovatie van het Binnenhof zijn door het Rijksvastgoedbedrijf geraamd op € 475 miljoen (prijspeil 2015).

4.2 Oordeel over de bedrijfsvoering

In deze paragraaf geven wij ons oordeel over de bedrijfsvoering van de Staten-Generaal.

De door ons onderzochte onderdelen van de bedrijfsvoering van de Staten-Generaal voldeden in 2018 aan de gestelde eisen, met uitzondering van één onvolkomenheid.

Tabel 2 Onvolkomenheden bij Staten-Generaal (IIA)

Onderwerp	2016	2017	2018
Beveiliging en beheer financiële systemen	Onvolkomenheid	Onvolkomenheid	Onvolkomenheid

4.3 Onvolkomenheid

De Tweede Kamer had in 2016 haar financiële systeem nog onvoldoende beveiligd en wij merkten dit aan als een onvolkomenheid. Wij constateerden over 2017 dat de Tweede Kamer de beveiliging van het financiële systeem had verbeterd, maar beschikten toen nog niet over de benodigde beheerrapportage. Er is in 2018 geen assurancerapportage uitgebracht waarin zekerheid wordt gegeven over de beveiliging van het financiële systeem. Hierdoor is het beeld over de beveiliging van het financiële systeem niet compleet. In 2018 heeft de Tweede Kamer verder gewerkt aan de beveiliging van het financiële systeem, maar beschikte nog niet over de benodigde beheerrapportage.

In het contract met de database-beheerder is vastgelegd dat deze in 2020 een assurance-rapportage over 2019 gaat uitbrengen. Als de assurancerapportage wordt uitgebracht, wordt voldaan aan de laatste administratieve voorwaarde voor de beveiliging van het financiële systeem.

Ook de Eerste Kamer, de Raad van State, de Algemene Rekenkamer en de Nationale ombudsman maken gebruik van de financiële administratie van de Tweede Kamer. De Tweede Kamer is op deze wijze opdrachtnemer voor het voeren van de financiële administratie van deze Hoge Colleges van Staat. De Tweede Kamer moet deze opdrachtgevers met beheerrapportages informeren over de beveiliging van het financiële systeem, zodat zij zekerheid krijgen over de informatiebeveiliging. De Tweede Kamer heeft in 2018 geen zekerheid kunnen geven over de informatiebeveiliging van het financiële systeem aan de vier Hoge Colleges van Staat. Hierdoor is niet bekend of de risico's voldoende zijn afgedekt.

4.4 Oordeel over de totstandkoming bedrijfsvoeringsinformatie

Wij hebben de betrouwbaarheid van de totstandkoming van de bedrijfsvoeringsinformatie in het jaarverslag onderzocht in aanvulling op ons oordeel over de bedrijfsvoering.

De bedrijfsvoeringsinformatie in het *Jaarverslag 2018* van de Staten-Generaal is betrouwbaar tot stand gekomen en is niet strijdig met de financiële verantwoordingsinformatie.

Rijksbreed onderzoek bedrijfsvoeringsparagraaf

Wij hebben een kwalitatief onderzoek uitgevoerd naar de informatiewaarde van de bedrijfsvoeringsparagrafen zoals opgenomen in de departementale jaarverslagen. Daarbij hebben wij de focus gelegd op de teksten en paragrafen die een positieve bijdrage leveren aan de informatiewaarde en daarmee als 'good practice' kunnen worden beschouwd. In de Staat van de rijksverantwoording gaan wij nader in op de uitkomsten van het onderzoek naar de informatiewaarde van de bedrijfsvoeringsparagrafen.

5 Beleidsresultaten

Wij hebben onderzoek gedaan naar de informatie die de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in het *Jaarverslag 2018* van het begrotingshoofdstuk Staten-Generaal heeft opgenomen over het gevoerde beleid. Wij geven in dit hoofdstuk een oordeel over de totstandkoming van deze informatie.

5.1 Oordeel over de totstandkoming beleidsinformatie

Wij hebben ook de totstandkoming van de beleidsinformatie in het Jaarverslag onderzocht in aanvulling op ons onderzoek naar de resultaten van specifieke beleidsterreinen.

De beleidsinformatie in het *Jaarverslag 2018* van de Staten-Generaal is betrouwbaar tot stand gekomen en is niet strijdig met de financiële verantwoordingsinformatie.

6 Reactie minister en nawoord Algemene Rekenkamer

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft op 24 april 2019 gereageerd op ons conceptrapport. Hieronder geven we haar reactie weer. De reactie staat op www.rekenkamer.nl. We sluiten dit hoofdstuk af met ons nawoord.

6.1 Reactie minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties schrijft:

“Met belangstelling heb ik kennisgenomen van uw conceptrapport bij het jaarverslag 2018 van de Staten-Generaal, hoofdstuk IIA van de rijksbegroting. Hierbij ontvangt u mijn bestuurlijke reactie, mede namens de Eerste en de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Tot mijn genoegen constateert u dat de in het jaarverslag opgenomen financiële informatie voldoet aan de daaraan te stellen eisen en deugdelijk is weergegeven. Met betrekking tot de bedrijfsvoering constateert u dat de beveiliging en het beheer van het financiële systeem bij de Tweede Kamer onvoldoende is. In onderstaande passage reageert de Tweede Kamer op uw constatering.”

Reactie Tweede en Eerste Kamer

“De Tweede Kamer heeft met genoegen kennisgenomen van de bevindingen van de Algemene Rekenkamer, waaruit blijkt dat de verantwoording voldoet aan de daaraan te stellen eisen en dat de informatiebeveiliging verder is verbeterd.

Evenals over 2017 is ook in 2018 een in control verklaring afgegeven over de informatiebeveiliging. De Tweede Kamer onderschrijft de bevinding dat er over 2018 nog geen assurancerapport is afgegeven over de informatiebeveiliging van het financieel informatie-systeem. De afspraken daartoe zijn inmiddels vastgelegd in een overeenkomst met de leverancier. Met ingang van 2019 zal dat assurancerapport jaarlijks worden afgegeven.

Daarnaast geeft u een aanbeveling voor de Eerste Kamer omtrent het opstellen van een in control verklaring. Tot mijn genoegen kan ik u laten weten dat de Eerste Kamer de aanbeveling over de in control verklaring op het gebied van informatiebeveiliging in 2019 en verdere jaren op gaat pakken. In uw overige conclusies kan de Eerste Kamer zich vinden.”

Inhoud

1 Conclusies

2 Feiten & cijfers

3 Financieel

4 Bedrijfsvoering

5 Beleid

6 Reactie

Bijlage

6.2 Nawoord Algemene Rekenkamer

Met genoeg constateren wij dat de beide Kamers der Staten-Generaal ernaar streven om te voldoen aan de BIR:2012. Over het verslagjaar 2019 zullen wij met belangstelling de verdere ontwikkeling daarin volgen.

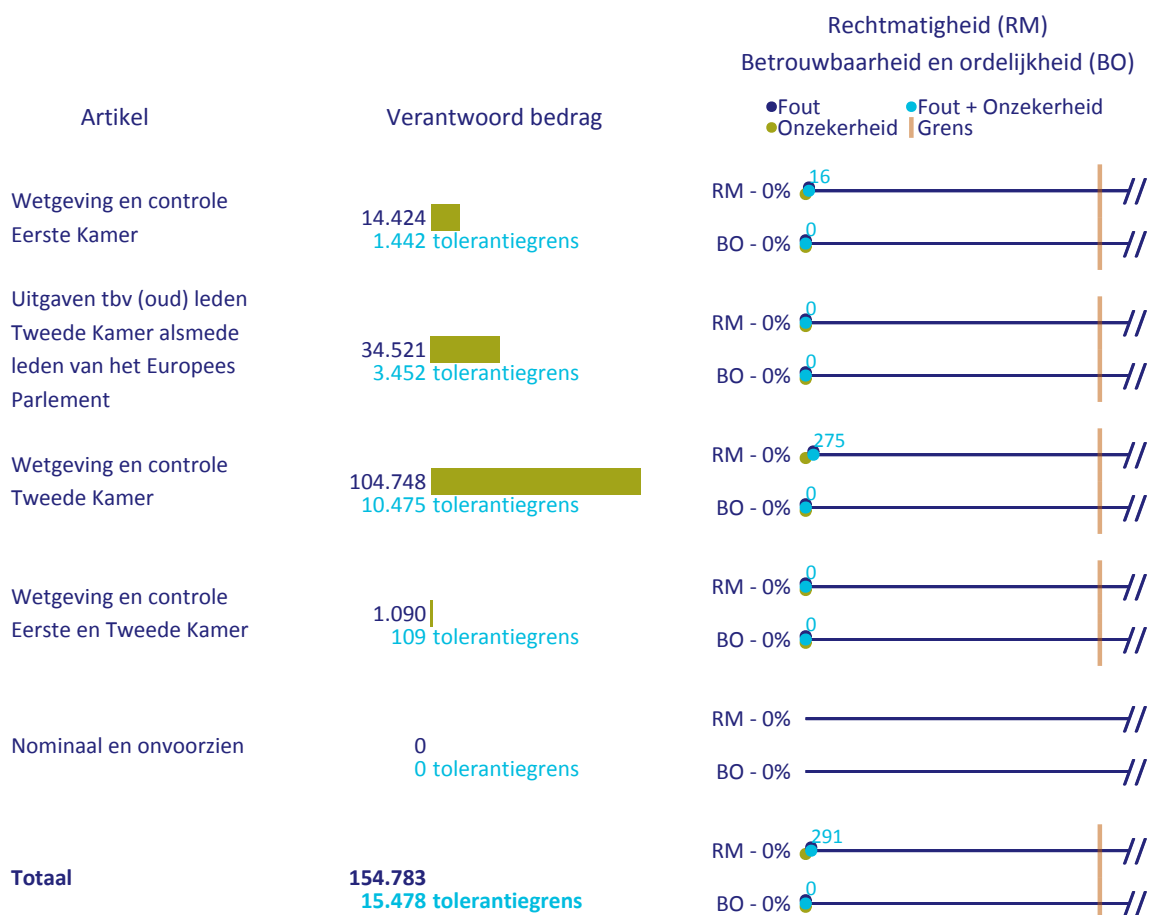

Bijlage 1

Overzicht fouten en onzekerheden Staten-Generaal 2018

In het overzicht 'fouten en onzekerheden' vermelden wij onze bevindingen op artikelniveau ten behoeve van ons oordeel over de financiële informatie in het *Jaarverslag 2018* van de Staten-Generaal.

Verplichtingen (bedragen x € 1.000)

Bijlage 2

Over het verantwoordingsonderzoek

In ons jaarlijkse verantwoordingsonderzoek beoordelen wij de kwaliteit van de jaarverslagen die de ministers op Verantwoordingsdag aanbieden aan het parlement. Wij onderzoeken ook de kwaliteit van de bedrijfsvoering van de ministeries gedurende het begrotingsjaar. Het onderzoek resulteert in onze verklaring van goedkeuring bij de Rijksrekening en de saldibalans van het Rijk. Deze zijn opgenomen in het Financieel Jaarverslag van het Rijk. De taken en bevoegdheden van de Algemene Rekenkamer voor het verantwoordingsonderzoek liggen vast in de Grondwet en in de Comptabiliteitswet. Met een verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer kunnen de Staten-Generaal per begrotingshoofdstuk decharge verlenen aan de minister.

Onderzoek naar de jaarverslagen

Ons onderzoek naar de jaarverslagen is gericht op het vaststellen:

- of de financiële verantwoordingsinformatie betrouwbaar en ordelijk is en de financiële transacties rechtmatig zijn – dat wil zeggen in overeenstemming met de begrotingswetten en andere toepasselijke wettelijke regels;
- of de (niet-financiële) verantwoordingsinformatie over het gevoerde beleid en de bedrijfsvoering betrouwbaar tot stand gekomen is en niet in strijd is met de financiële informatie;
- of de inrichting van het jaarverslag voldoet aan de bepalingen uit de Comptabiliteitswet en de Rijksbegrotingsvoorschriften.

Bij het onderzoek naar de financiële informatie maken we gebruik van de internationale controlestandaarden voor rekenkamers (International Standards of Supreme Audit Institutions, 'ISSAIs'). Onze werkwijze is gebaseerd op risicoanalyse en we onderzoeken daarom niet iedere geldstroom tot in detail.

Wij verrichten zelf controlewerkzaamheden en maken waar mogelijk gebruik van de werkzaamheden van de Auditdienst Rijk die controleert ten behoeve van de minister. Met het oog op het budgetrecht van het parlement richten wij ons controlewerk zo in dat we over belangrijke fouten en onzekerheden niet alleen op jaarverslagniveau in totaal, maar ook per begrotingsartikel kunnen rapporteren. Om te kunnen bepalen wat wel en niet belangrijk is gebruiken we kwantitatieve en kwalitatieve tolerantiegrenzen. Voor de in het jaarverslag opgenomen informatie over het gevoerde beleid en de bedrijfsvoering beoordelen wij of deze ordelijk en controleerbaar tot stand is gekomen.

Onderzoek naar de bedrijfsvoering

In ons onderzoek naar de bedrijfsvoering van de ministeries onderzoeken wij of het begrotingsbeheer, het financieel beheer, de materiële bedrijfsvoering en de daartoe bijgehouden administraties van het Rijk voldoen aan de normen van doelmatigheid, rechtmatigheid, ordelijkheid, controleerbaarheid en betrouwbaarheid.

Omdat het niet mogelijk is alle relevante elementen van de bedrijfsvoering jaarlijks te toetsen, hebben we een meerjarige aanpak ontwikkeld. We richten ons daarbij vooral op de elementen die een rechtstreekse relatie hebben met de financiële informatie in de jaarverslagen. Minstens eens in de 3 jaar onderzoeken we alle belangrijke beheersmaatregelen ('key controls') van het financieel beheer. Als we vinden dat een onderdeel van de bedrijfsvoering onvoldoende beheerst verloopt, noemen wij dat een 'onvolkomenheid' of een 'ernstige onvolkomenheid'. In onze rapporten geven we niet alleen informatie over de onvolkomenheden, maar ook over belangrijke risico's en aandachtspunten.

Onderzoek naar beleidsinformatie

Wij doen jaarlijks onderzoek naar beleidsthema's. In het onderzoek gaat het vooral om de vraag of ministers erin slagen de belastingbetaler waar voor zijn geld te leveren, en of zij het parlement hierover voldoende informeren.

Wij onderzoeken:

- hoeveel geld er wordt besteed aan het beoogde doel;
- of voor dat geld de beloofde prestaties worden geleverd;
- in hoeverre het beoogde doel wordt bereikt met dit geld;
- of de Staten-Generaal in begroting, jaarverslag en andere kamerstukken voldoende informatie hebben gekregen.

Een uitgebreide methodologische verantwoording over ons jaarlijkse verantwoordingsonderzoek staat op onze website: www.rekenkamer.nl/verantwoordingsonderzoek.

Voorlichting

Afdeling Communicatie
Postbus 20015
2500 EA Den Haag
telefoon (070) 342 44 00
voorlichting@rekenkamer.nl
www.rekenkamer.nl

Omslag

Ontwerp: Corps Ontwerpers
Foto: Corbis/Hollandse Hoogte

Den Haag, mei 2019